

Beynəlxalq ay Hövzələri
Ətraf Mühitinin Mühafizəsi Layihəsi
Müqavilə No. 2011/279-666

Layihə Avropa İttifaqı
Tərəfindən Maliyyələşdirilir

Layihə Hulla & Co. Human Dynamics KG

Konsorsiumu tərəfindən icra olunur

AZƏRBAYCANIN ORTA KÜR HÖVZƏ RAYONU ÜZRƏ ÇAY
HÖVZƏSİNİN İDARƏ EDİLMƏSİ PLANININ TƏTBİQİ PROSEDURLARI

SADIG MMC –nin başçılıq etdiyi və
REM Qafqazın Azərbaycan filial, ETHMİ və PERIOD MMC-nin daxil olduğu
konsorsium tərəfindən hazırlanmışdır

Bakı, Aprel, 2016

GİRİŞ

Orta Kür Hövzə Rayonu (HR) üzrə Çay Hövzəsinin İdarə Edilməsi Planının (ÇHİEP) Layihəsi Avropa Birliyinin(AB) maliyələşdirdiyi ”Beynəlxalq Çay Hövzələri Ətraf Mühitinin Mühafizəsi(BÇHƏMM)” Layihəsinin (SC № 2011/279-666, Europe Aid/131360/C/SER/Multi) bir hissəsi kimi Sadiq MMC-nin başçılıq etdiyi və Qafqaz üzrə Regional Ekoloji Mərkəzin (REM) Azərbaycan Filialının, Elmi Tədqiqat Hidrometeorologiya İnstitutunun və PERIOD MMC- nin daxil olduğu konsorsium tərəfindən the Hulla & Co. Human Dynamics KG Kompaniyasının İş Tapşırığı əsasında hazırlanmışdır.

Layihə Aİ-nin Su Çərçivə Direktivinin(SÇD) və Azərbaycanın Milli Qanunvericiliyinin tələblərinə və eyni zamanda BÇHƏMM Layihəsində qəbul edilən yanaşmaya müvafiq olaraq Çay Hövzəsinin İdarə Edilməsi Planının hazırlanması məqsədi daşıyır.

Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi inteqrasiyalı ekosistem yanaşmasını su idarəçiliyi siyasətinin tərkib hissəsi hesab edir, lakin buna baxmayaraq ölkədə hövzə idarəçiliyi prinsipinin tətbiqi mexanizmini əks etdirən bir qanunvericilik aktı hələ mövcud deyildir. Buna baxmayaraq Azərbaycan öz milli su qanunvericiliyini Aİ direktivləri ilə uyğunlaşdırmağı planlaşdırır və BÇHƏMM layihəsinin məqsədlərindən biri də seçilmiş pilot çay hövzəsi üçün Aİ SÇD-nin tələblərinə uyğun gələn ÇHİEP hazırlanmasıdır. Burada əsas kimi SÇD-nin dövrü planlaşdırma yanaşması götürülmüş və bu zaman Azərbaycanın qanunvericiliyi ilə SÇD-ya uyğun dövrü planlaşdırma yanaşması arasında elə bir uyğunsuzluğun olmaması nəzərdə tutulmuşdur. SÇD-nin əsas məqsədi bütün su obyektlərinin(o cümlədən sahilədən bir mil məsafədəyədək olan dəniz suları da daxil olmaqla) yaxşı kəmiyyət və keyfiyyət statusuna nail olmaq, onun pisləşməsinin qarşısını almaq və yüksək keyfiyyətli suları mühafizə etməkdir. Orta Kür HR üzrə ÇHİEP-in əsas məqsədi müvafiq tədbirləri həyata keçirməklə SÇD-nin ətraf mühit vəzifələrinə nail olmaqdır.

Orta Kür HR üzrə ÇHİEP SÇD-nin metodologiyasını təqdim etməklə su idarəçiliyi və mühafizəsi sahəsində fəaliyyət göstərən milli və regional qurumların bilgilərini artırmaq və onların SÇD-nin tələblərinə müvafiq ÇHİEP- in hazırlanması sahəsində imkanlarını genişləndirməkdir.

Orta Kür HR üzrə ÇHİEP hazırlanarkən aşağıdakı tapşırıqlar yerinə yetirilmişdir:

- Mövcud bioloji və kimyəvi məlumatlara əsasən su obyektlərinin təsnifatı;
- Təzyiq və təsirlərin və risk altında olan su obyektlərinin müəyyən edilməsi AK-nın SÇD-nin İMPRESS rəhbər sənədinə uyğun olaraq SÇD-nin ətraf mühit üzrə məqsədlərinə çatmamaq təhlükəsi altında ola bilən bütün su obyektləri üzrə mühüm təzyiqlərin və bunlarla bağlı olan mümkün risklərin müəyyən edilməsi. (SÇD. Maddə 5, Əlavə II);
- Ətraf mühit məqsədlərinin müəyyən edilməsi (SÇD Maddə 4);
- Nəzarət və operativ(əməliyyat) monitorinq proqramlarının və şəbəkəsinin layihələndirilməsi (Maddə 8, Əlavə V) ;
- Məlumat çatışmazlığının müəyyən edilməsi və tədqiqat monitorinq proqramının və şəbəkəsinin layihələndirilməsi;
- Mövcud bioloji, kimyəvi və kəmiyyət məlumatlarından istifadə etməklə suyun statusunun(səth və yeraltı suların) təyin edilməsi ;
- Tədqiqat monitorinqinin nəticələrinə əsasən su obyektlərinin statusunun yenidən qiymətləndirilməsi (Birgə Çöl Tədqiqatları);
- SÇD-nin rəhbər sənədlərinə uyğun ilkin iqtisadi təhlillərin aparılması (SÇD Maddə 5,Əlavə III);
- Milli və hövzə üzrə Tədbirlər Proqramının hazırlanması (SÇD Maddə 11,Əlavə VI); və
- SÇD nə və milli qanunvericiliyə uyğun ÇHİEP-nin hazırlanması SÇD Maddə 13, Əlavə VII)
- Hazır olduqda planı ictimaiyyətlə müzakirə etmək

Orta Kür HR üzrə ÇHİEP su üzrə Ətraf Mühit Vəzifələrinə (ƏMM) nail olmaqdır. SÇD-ya görə bütün su obyektləriyə azı yaxşı statusa malik olmalıdır və bu məqsədlə Risk altınd aolan Su Obyektəri(RAOSO) üçün müvafiq Tədbirlər Proqramı(TP) hazırlanmışdır

Səth su hövzələrinin sərhədlərinin ümumi müəyyənləşdirilməsi, yeni sərhədləri müəyyənləşdirilmiş su hövzələrinin tipologiyası aparılmış və EPIRB layihəsi tərəfindən həyata keçirilmiş su keyfiyyətinin monitorinqinin nəticələrindən su hövzələrinin təsnifatında istifadə edilmişdir.

Orta Kür Hövzə Rayonunun Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planı (ÇHİP) sular üçün ekoloji məqsədlərə nail olmaq məqsədini daşıyır. SÇD-nə görə, bütün su obyektlərinin ən azı yaxşı ekoloji vəziyyətə malik olması tələb olunur. Bu baxımdan, yaxşı statusa çatmaq üçün risk qitində olan su hövzələri və digər su obyektləri üçün Tədbirlər Proqramı işlənib hazırlanmışdır.

Orta Kür Hövzə Rayonunun Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planının (ÇHİP) hazırlanmasında tərəqqi aşağıdakı vaxt qrafikinə uyğun əldə edilmişdir:

- ⊙ Orta Kür Hövzə Rayonunun ÇHİP-nin layihəsinin işlənib hazırlanması, mart 2015
- ⊙ Orta Kür Hövzə Rayonunun ÇHİP-nin layihəsinin Gəncədə İctimai Məsləhətləşmə görüşündə (23 aprel 2015) müzakirəsi
- ⊙ Orta Kür Hövzə Rayonunun ÇHİP-nin layihəsinin milli qanunvericiliyə uyğunluğunun yoxlanması üçün əsas benefisiarlarla müzakirəsi (iyul-avqust 2015)

MARAQLI TƏRƏFLƏRİN VƏ BENEFISIAR TƏŞKİLATLARIN RƏYLƏRİNƏ UYĞUN OLARAQ ÇHİP-NİN LAYİHƏSİNƏ DÜZƏLİŞ EDİLMƏSİ

Hövzə idarəçiliyinin planlaşdırılmasının öncəki mərhələlərinin davam etdirildiyi bu mərhələdə əsas fəaliyyətlər Fəaliyyət 2.1 - Çay Hövzəsinin Təhlili, 2.2 - Su obyektlərinin müəyyənləşdirilməsi və tipologiyası, 2.3 - Baza vəziyyətin təhlili (Təzyiq və Təsirlər və Risk altında olanların Qiymətləndirilməsi), 2.5 - milli və hövzə üzrə Tədbirlər proqramının (TP) işlənib hazırlanması, 2.7 - İctimaiyyətin cəlb olunması və maarifləndirmə tədbirlərinə əsasən artıq başa çatdırılmış tapşırıqlara əsaslanmışdır. Öncəki tapşırığa əsasən bu fəaliyyətlərin nəticələri seçilmiş pilot hövzə üçün Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planının layihəsinə daxil edilmişdir ki, bunlar da hövzə səviyyəsində və milli maraqlı tərəflərlə məsləhətləşmə subyekti olmuşdur. Yeni tapşırıq Aİ-nin Su Çərçivə Direktivinin və milli qanunvericiliyin tələblərinə uyğun gələn Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planının yekun layihəsinin işlənib hazırlanması məqsədilə bu nəticələrə əsaslanmışdır.

Layihənin benefisiarı – Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi və EPIRB layihəsi ilə işləyərək, “SADIQ” MMC hövzə və milli səviyyədə təsdiq olunmaq üçün ÇHİP-nin yekun layihəsinə təhvil vermişdir. Bu işə aşağıdakılar daxil idi:

- İctimaiyyətlə və daxili məsləhətləşmə proseslərində ortaya çıxan maraqlı tərəflərin rəy və təkliflərini nəzərdən keçirmək və onları sənədə daxil etmək.
- 2014 və 2015-ci illərin Birgə Sahəvi Tədqiqatlarının (BST) və Kür layihəsinin III Mərhələsinin 2014 və 2015-ci illər üzrə nəticələrini daxil etmək
- Milli pilot layihələrinin nəticələrini daxil etmək
- Benefisiarın sorğusu əsasında iqlim dəyişikliyi, daşqınlar və planlaşdırılan investisiyalar kimi əlavə mövzuların daxil edilməsi
- Tələb olunan zaman ictimai məsləhətləşmə tədbirlərində yardım göstərmək
- ÇHİP-nin layihəsinin hazırlanması, ora qısa icmal və bütün əlavələrin daxil edilməsi və SÇD və milli qanunvericiliyə uyğunluğunun təmin edilməsi
- ÇHİP sənədinin ictimaiyyət arasında yayılması üçün icmal sənədinin hazırlanması
- Benefisiara milli təsdiq prosedurlarına əməl etməkdə yardım göstərmək

Əlavə yardımçı mövzuların ÇHİP-na daxil edilməsi işin başlanğıcında benefisiarlarla müzakirə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, ÇHİP-nin hazırlanmasında SÇD-nin ÇHİP-na dair tələblərinə cavab verməkdən əlavə, ÇHİP həm də ÇHİP-ları ilə əlaqədar mövcud və hələ hazırlanmayan milli qanunvericiliyə və qaydalara uyğun gəlməlidir. Uyğunsuzluq olduğu halda milli qanunvericilik üstünlük təşkil etməlidir.

Orta Kür hövzəsi üçün ÇHİP-na düzəliş edilməsi prosesi zamanı aşağıdakılar nəzərə alınmışdır:

- ⊙ Maraqlı tərəflərin və benefisiarların rəy və təkliflərinin diqqətə alınması (may-sentyabr 2015)
- ⊙ Müzakirələrə uyğun olaraq ÇHİP-nin layihəsinin məzmununa düzəliş etmək, o cümlədən (i) iqlim dəyişikliyi və su adaptasiyası; (ii) daşqınların idarəçiliyi kimi sahələrin hazırlanmış Tədbirlər Planında daha təfəsilatlı nəzərə alınması və Daşqın Direktivi və Şəhər Çirkab Sularının

Təmizlənməsi Direktivinin tətbiqi üzrə müəyyən pilot sahələr və pilot ərazidə SEİİ və SÇD-ninin ÇHİP-nin birləşdirilməsi üzrə təkliflər vermək

- ⊙ Səth və qrunt sularının sahə tədqiqatları, o cümlədən məlumat boşluqlarını doldurmaq üçün tədqiqatlar (Qrunt suları: may 2015, Səth suları: iyun-iyul 2015)
- ⊙ Pilot layihələrin nəticələrini Orta Kür Hövzə Rayonunun ÇHİP-na daxil etmək
- ⊙ ÇHİP-nin təsdiq edilməsi (dekabr 2015)

Düzəliş edilmiş Mündəricata aşağıdakı müvafiq fəsil və yarımfəsillərdə yeni elementlər daxil edilmişdir:

- ⊙ 3.4.3. İqlim dəyişikliyi və onun su ehtiyatlarına təsiri
- ⊙ Müxtəlif ssenarilər üzrə su adaptasiyasına dair yarımfəsil əlavə etmək
- ⊙ 7.4 Orta Kür Hövzə Rayonu üçün müəyyən edilmiş Əsas və Əlavə tədbirlərin siyahısı
- ⊙ Orta Kür Hövzə Rayonunda Aİ Daşqın Direktivinin tətbiqinə dair tədbir əlavə etmək
- ⊙ Pilot çay hövzələrində SEİİ və SÇD ÇHİP birləşdirərək su bölüşdürülməsi proqramının işlənilib hazırlanması haqqında tədbir əlavə etmək
- ⊙ FƏSİL 9. İCTİMAİ MƏLUMAT VƏ MƏSLƏHƏTLƏŞMƏ
- ⊙ FƏSİL 10. SƏLAHİYYƏTLİ QURUMLAR
- ⊙ FƏSİL 11. Əlaqələndirici şəxslər
- ⊙ FƏSİL 12. EBİRB DƏSTƏKLƏDİYİ PİLOT LAYİHƏLƏR
- ⊙ ƏLAVƏLƏR (Pilot layihələrin nəticələrini əlavə etmək)

ÇAY HÖVZƏSİNİN İDARƏÇİLİYİ PLANININ YEKUN LAYİHƏSİ

ÇHİP müqaviləsinin müddətinin uzadılması dövründə yeni iş Aİ-nin Su Çərçivə Direktivinin və milli qanunvericiliyin tələblərinə uyğun gələn Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planının yekun variantının işlənilib hazırlanması məqsədilə Orta Kür hövzə rayonunda ÇHİP-in hazırlanması üzrə işin nəticələri üzərində qurulmuşdur.

Layihənin benefisiarı – Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi və EPIRB layihəsi ilə işləyərək, “SADIQ” MMC-yə hövzə və milli səviyyədə təsdiq olunmaq üçün ÇHİP-nin yekun layihəsini təhvil vermək tapşırılmışdır. Bu işə aşağıdakılar daxil idi:

- İctimaiyyətlə və daxili məsləhətləşmə proseslərində ortaya çıxan maraqlı tərəflərin rəy və təkliflərini nəzərdən keçirmək və onları sənədə daxil etmək.
- 2014 və 2015-ci illərin Birgə Sahəvi Tədqiqatlarının (BST) və Kür layihəsinin III Mərhələsinin 2014 və 2015-ci illər üzrə nəticələrini daxil etmək
- Milli pilot layihələrinin nəticələrini daxil etmək
- Benefisiarın sorğusu əsasında iqlim dəyişikliyi, daşqınlar və planlaşdırılan investisiyalar kimi əlavə mövzuların daxil edilməsi
- Tələb olunan zaman ictimai məsləhətləşmə tədbirlərində yardım göstərmək
- ÇHİP-nin layihəsinin hazırlanması, ora qısa icmal və bütün əlavələrin daxil edilməsi və SÇD və milli qanunvericiliyə uyğunluğunun təmin edilməsi
- ÇHİP sənədinin ictimaiyyət arasında yayılması üçün icmal sənədinin hazırlanması
- Benefisiara milli təsdiq prosedurlarına əməl etməkdə yardım göstərmək

Əlavə yardımçı mövzuların ÇHİP-na daxil edilməsi işin başlanğıcında benefisiarlarla müzakirə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, ÇHİP-nin hazırlanmasında SÇD-nin ÇHİP-na dair tələblərinə cavab verməkdən əlavə, ÇHİP həm də ÇHİP-ları ilə əlaqədar mövcud və hələ hazırlanmayan milli qanunvericiliyə və qaydalara uyğun gəlməlidir.

ÇHİP-nin işlənilib hazırlanması zamanı aşağıdakı ictimai informasiya və məsləhətləşmə tədbirləri həyata keçirilmişdir:

- *Kommunikasiya Strategiyasının və Planının ilkin layihəsinə və yekun variantına dair məlumat layihənin veb sahifəsində yayılmışdır;*
- *Mühüm su idarəçiliyi problemlərinə dair sənəd üzrə (“Təzyiq və Təsir Analizi”) maraqlı tərəflərin məşvərət görüşü keçirilmişdir, sənəd 2014-cü ilin may ayında rəy və təkliflər üçün (www.blacksea-riverbasins.net) veb sahifəsində dərc olunmuşdur;*

- *“Axında adlı layihə məlumat bülleteni” (6) və Orta Kür Çayı Hövzə Rayonunda Mühüm Su Problemlərinə dair broşur dərc edilmiş və maraqlı tərəflər arasında yayılmış, eləcə də EPIRB layihəsinin veb sahifəsində (www.blacksea-riverbasins.net) yerləşdirilmişdir;*
- *Orta Kür Çayı Hövzə Rayonunun ÇHİP-nin layihəsinin hazırlanması ictimai məşvərət görüşü və rəy və təkliflərin təqdim edilməsi üçün imkanlar da daxil olmaqla 24 aprel 2015-ci il tarixindən 31 avqust 2015-ci il tarixinə kimi ictimai məsləhətləşmə mərhələsinə daxil olmuşdur.*

Məsləhətləşmələrdə iştirak etmək imkanı bunlar vasitəsilə təşviq olunmuşdur: birbaşa kütləvi e-mail bildirişləri; müvafiq QHT şəbəkələri; EPIRB layihəsinin veb sahifəsində (www.blacksea-riverbasins.net) xəbər başlıqları; “Axında” adlı müntəzəm dərc olunan layihə bülleteni və məqsədyönlü mətbuat elanları (məsələn, www.ganjanews.az, yerli qəzet və s.).

Mühüm su idarəçiliyi planlarına dair maraqlı tərəflərin məşvərət görüşü 2 sentyabr 2014-cü il tarixində Bakıda keçirilmişdir. O, su istifadəçilərini, müxtəlif su sahələrindən əsas müxtəlif maraqlı tərəfləri və iştirakçıları əhatə edirdi. Görüşün əsas məqsədi çay hövzəsi üzrə mühüm su idarəçiliyi problemlərinə dair baza məlumat və ilkin icmalın təqdim edilməsi və eləcə də ən vacib su idarəçiliyi məsələlərinin müəyyənləşdirilməsinə dair maraqlı tərəflərin rəylərinin və şərhlərinin toplanması olmuşdur. Müzakirələrin xülasəsini EPIRB layihəsinin veb sahifəsindən (www.blacksea-riverbasins.net) əldə etmək olar. “Orta Kür Çayı Hövzəsinin gələcəyini formalaşdırmaq” devizi altında ictimai məşvərət görüşü 23 aprel 2015-ci il tarixində Gəncə şəhərində keçirilmişdir. Görüşün əsas məqsədləri ÇHİP-nin layihəsinin və planlaşdırılan Tədbirlər Proqramının təqdim edilməsi və ÇHİP-nin layihəsinə, o cümlədən planlaşdırılan tədbirlərə aid müzakirələr aparmaq və şərhlərin, rəylərin, və təkliflərin qəbul edilməsindən ibarət idi. Görüş müvafiq su idarəçiliyi təşkilatların, səhmdar cəmiyyətlər, su istifadəçiləri, bələdiyyələr və QHT-lər kimi geniş çeşiddə maraqlı tərəflərin nümayəndələrindən ibarət 35 iştirakçıyı bir araya gətirmişdir. Bir günlük tədbirdə ÇHİP-nin layihəsinə dair qısa giriş verildi, eləcə də iki işçi qrup çərçivəsində interaktiv müzakirələr nəticəsində cavab və rəylər üçün imkan yaradıldı. Qrup müzakirələrinə müstəqil yardımçılar rəhbərlik edirdi və müzakirələrin nəticələri plenar sessiyada məruzəçilər tərəfindən təqdim olunmuşdur. İclasın protkolunu EPIRB layihəsinin veb sahifəsindən (www.blacksea-riverbasins.net) əldə etmək olar.

İctimai məşvərət görüşündən sonra Gəncədə yerli qəzətdə məqalə dərc edildi və müzakirələrin icmalı haqqında Gəncə şəhərinin Kəpəz TV televiziya kanalında süjet təqdim olundu. Görüş haqqında qısa film hazırlandı və DVD formatında maraqlı tərəflər və eləcə də Bakı Dövlət Universitetinin tələbələri arasında yayıldı.

İctimai məşvərət görüşündən başqa, ÇHİP-nin layihəsinə dair yazılı rəyləri təqdim etmək üçün 31 avqust 2015-ci il tarixinə kimi imkan yaradıldı. Cəmi 5 yazılı rəy alınmışdır. ÇHİP-nin layihəsinə dəyişikliklər olunmasını xahiş edən rəylərin hamısı məşvərət görüşü zamanı əldə edilmişdir, eləcə də bu rəylər yazılı formada toplanmış və ÇHİP-ni işləyib hazırlayan məsləhətçilər tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə sıx əməkdaşlıq şəraitində emal edilmişdir. Şəffaflığın təmin edilməsi üçün xülasə hesabatı hazırlanmışdır, hansı ki qəbul edilmiş orijinal rəylərə və cavablara və görülmüş tədbirlərə dair icmal və rəylərin ÇHİP-nin layihəsində dəyişikliklərə gətirib çıxardığı barədə məlumat təqdim edir. Xülasə hesabatını Qoşmada və yaxud (www.blacksea-riverbasins.net) veb sahifəsindən əldə etmək olar. Əsas irad və təkliflər və onlara cavab 1-ci və 2-ci cədvəllərdə verilir

Cədvəl 1. Yazılı formada alınan irad və təkliflər və onlara cavab

İnstitut/ Təşkilat¹	İstinad²	Şərh	Cavab/Tədbir	Şərh/Rəy ÇHİP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
ETSN	Tədbirlər Proqramı (TP)	Müvafiq mərkəzlərin proqnozlar və daşqınların erkən xəbərdarlıq sistemini işləyib hazırlaması üçün məlumatların toplanması və ötürülməsi məqsədilə avtomatik hidroloji ölçmə stansiyalarının quraşdırılmasına ehtiyac vardır.	Bu Hidromet tərəfindən yeni yaradılacaq hövzə qurumları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilməlidir.	Bəli
ETSN	TP	Mərkəzi Kür hövzəsində Avropa İttifaqının Daşqınlar Direktivini tətbiq etməyə ehtiyac var.	EPIRB layihəsi müvafiq pilot layihəni maliyyələşdirməyi planlaşdırır	Bəli
ETSN	TP	Pilot ÇHİP Kür çayının yuxarı axarı üzrə hidroloji məlumatı toplama və paylaşmaq üçün Gürcüstandla birlikdə birgə fəaliyyət planlarının hazırlanmasını nəzərdən keçirməlidir.	Bu, Kür çayının (Mingəçevir su anbarının yuxarı axını) tam transşərhəd çay hövzəsi planının tərkib hissəsi olmalıdır.	Bəli
ETSN	TP	Mərkəzi Kürdə və eləcə də Kürün gürcüstana düşən hissəsində çirkləndiricilərin inventarının hazırlanmasına ehtiyac vardır.	Tədbirlər Proqramına daxil edilmiş Mərkəzi Kürdəki bəzi layihələr bunu nəzərdə tutur və gələcəkdə Gürcüstanda əməkdaşlıq şəraitində eynilə də bunu Kürün yuxarı axarı üçün etməyə ehtiyac olacaqdır.	Bəli
ETSN	TP	Suyun monitorinqi strategiyasının və təsnifat sisteminin işlənilib hazırlanmasına ehtiyac vardır.	Bu, EPIRB layihəsi tərəfindən həyata keçirilir.	Bəli
ETSN	TP	ETSN-in Qazax laboratoriyasının yeniqən qurulmasına ehtiyac vardır.	EPIRB layihəsi ETSN-ə laboratoriyaların mərhələli yanaşma ilə yenidən qurulmasında dəstək göstərməyi planlaşdırır.	Bəli
ETSN	TP	Səth su hövzələrinə yaxın ərazilərdəki qrunt sularının monitorinqini aparmaq lazımdır.	Tədbirlər Proqramının Siyahısına daxil edilməlidir.	Bəli
ETSN	TP	Mövcud qrunt sularının monitorinqi məntəqələrinin yoxlanması və uyğunsuz olan istənilən məntəqəni təmir etmək;	Bu, nazirlik tərəfindən yeni yaradılacaq hövzə qurumları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilməlidir.	Bəli

¹ Zəhmət olmasa respondentlərdən onların təşkilatının adının dərc oluna biləcəyini soruşun, əgər bu mümkün deyilsə, onların aid olduğu sektor daxil edilməlidir: kənd təsərrüfatı, sənaye, vətəndaş cəmiyyəti və sair..

² ÇHİP-nin layihəsinin bölməsi

İnstitut/ Təşkilat¹	İstinad²	Şərh	Cavab/Tədbir	Şərh/Rəy ÇHİP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
ETSN	TP	Sıth sularının risk altında olduğu ərazilərdə yeni qrunut sularının monitorinqi stansiyalarının təşkili;	Bu, nazirlik tərəfindən yeni yaradılacaq hövzə qurumları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilməlidir.	Bəli
ETSN	TP	İçməli su mənbələrinin mühafizəsi üçün Avropa İttifaqının müvafiq direktivlərinə uyğun şəkildə tədqiqatların/qiymətləndirmələrin hazırlanması;	Bu, qismən Tədbirlər Planına daxil edilmişdir və hövzə qurumunun ÇHİP-nı həyata keçirməyə başladığı zaman daha dərinədən nəzərdən keçirilməlidir.	Bəli
Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC	TP	Gəncəçay, Zəyəmçay və su idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və ekoloji axını saxlamaq üçün heç bir su tənzimlənməsinin olmadığı digər çaylarda su anbarlarının inşasına dair tədqiqat aparılmalıdır.	Bu cür su anbarlarının inşasına zərurət yarandığı təqdirdə Tədbirlər Planı çərçivəsində pilot tədqiqatlar həyata keçiriləcəkdir.	Bəli
Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC	TP	İqlim dəyişmələrinin gələcəkdə su təsərrüfatına təsirinin qiymətləndirilməsinə dair tədbir əlavə etmək lazımdır.	Bu, qismən Tədbirlər Planına daxil edilmişdir və hövzə qurumunun ÇHİP-nı həyata keçirməyə başladığı zaman daha dərinədən nəzərdən keçirilməlidir.	Bəli
Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC	TP	İqlim dəyişikliklərini və suya tələbatın artmasını nəzərə alaraq, Su Ehtiyatlarının İnteqrasiyalı İdarəçiliyi (SEİİ) planını hazırlamağa ehtiyac var.	Bu, qismən Tədbirlər Planına daxil edilmişdir və hövzə qurumunun ÇHİP-nı həyata keçirməyə başladığı zaman daha dərinədən nəzərdən keçirilməlidir.	Bəli
Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC	TP	ÇHİP hazırlanmış Su Ehtiyatlarının İnteqrasiyalı İdarəçiliyi (SEİİ) planı ilə birlikdə həyata keçirilməlidir, hansı ki ona həmçinin ərazidəki bütün sulardan, o cümlədən Kürün özündən müxtəlif hidrotexniki qurğular vasitəsilə istifadə daxildir.	Bu, qismən Tədbirlər Planına daxil edilmişdir və hövzə qurumunun ÇHİP-nı həyata keçirməyə başladığı zaman daha dərinədən nəzərdən keçirilməlidir.	Bəli

İnstitut/ Təşkilat¹	İstinad²	Şərh	Cavab/Tədbir	Şərh/Rəy ÇHİP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
AZERSU	TP	Kənd yerlərində Su təchizatı və Kanalizasiyaya dair vəziyyəti qiymətləndirməyə və həmin ərazilərdə vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün proqramların işlənilib hazırlanmasına ehtiyac vardır.	Bu, qismən Tədbirlər Planına daxil edilmişdir və hövzə qurumunun ÇHİP-nı həyata keçirməyə başladığı zaman daha dərinədən nəzərdən keçirilməlidir.	Bəli
AZERSU	TP	Gəncə çayı və Zəyəmçay su anbarından yerli su təchizatını təmin etmək və ekoloji axını saxlamaq məqsədilə Gəncəçay su anbarının tikintisinə ehtiyac vardır.	Bu cür su anbarlarının inşasına zərurət yarandığı təqdirdə Tədbirlər Planı çərçivəsində pilot tədqiqatlar həyata keçiriləcəkdir.	Bəli

Cədvəl 2. İctimai məsləhətləşmə görüşü zamanı əldə edilmiş şərhlərin və onlara cavabların siyahısı

İstinad³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHİP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
Ümumi şərhlər	Plan çox ambisiyalı və vacib hesab olunmuşdur. ÇHİP-da Korçay çayının Mərkəzi Kür Çayını təsiri və eləcə də qanuni və qanunsuz balıqçılıq təsərrüfatlarının çaya təsiri (misal üçün, Sovet İttifaqı zamanında Korçay çayında balıqçılıq üçün bir çox kiçik rezervuarlar yaradılmışdı) əks etdirilməlidir, çünki Korçayda 5000 hektarlıq mühafizə olunan sahə mövcuddur.	Korçay kiçikdir və onun statusu haqqında heç bir monitorinq məlumatı mövcud deyildir, o Kür çayına birbaşa olaraq təsir göstərə bilər, lakin Mərkəzi Kür hövzəsi çaylarına heç bir təsiri yoxdur.	Xeyr
	Dünya Bankı tərəfindən dəstəklənən və hazırda icrası davam edən kiçik və orta	Bəli, bu, Tədbirlər Proqramı çərçivəsində əlavə pilot	Bəli

³ Chapter of the draft RBMP

İstinad ³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHIP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
	şəhər və qəsəbələrdə çirkab sularının idarəçiliyinə yönəlmiş proqramın nəticələri nəzərə alınmalıdır.	layihəyə daxil edilmişdir.	
	Qrunt suyu terminologiyası su təbəqəsi anlayışından fərqləndirilməlidir, çünki fermerlər və bələdiyyələrin nümayəndələri ilə əlaqədar bu, səthə yaxın yerləşən və çirklənməyə daha həssas olan qrunt sularına istinad edir, su təchizatı üçün isə artesian sularından istifadə olunur.	Bəli, ÇHIP-da terminologiya fərqləndirilmişdir.	Bəli
5. Mərkəzi Kür çayı Hövzəsinin Səth Su Hövzələri (SSH) və Qrunt Su Hövzələri (QSH) üçün Monitorinq Proqramının yaradılması	<p>Qonşu ölkələrdən gələn mümkün çirklənmə elementlərini izləyə biləcək monitorinq sisteminin yaradılması.</p> <p>Monitorinqin tezliyinə gəldikdə, onun artırılması və ildə 4 dəfədən az olmayaraq keçirilməsi təklif edilmişdir.</p> <p>Pestisidlərə gəldikdə, 6 ildən bir bir dəfə məlumat toplanması bu haqda vəziyyəti əks etdirən məlumat vermir. Eyni təklif qrunt sularına dair də verildi, daha doğrusu fəsilələrin dəyişməsi nəticəsində qrunt sularına təsirin dəyişməsi səbəbindən nümunələrin daha tez-tez götürülməsi təklif olundu. EPIRB layihəsinin çox faydalı nəticələri mövcuddur, lakin layihənin icrası müddətində bu boşluqlar aradan qaldırılsa, çox yaxşı olar.</p> <p>Pestisidlərin monitorinqi ilə əlaqədar ÇHIP-na həmçinin laboratoriyaların yaradılması və yaxud genişləndirilməsi və eləcə də düzgün şəkildə avadanlıqla təchiz edilməsinin zəruriliyi barədə qeydin əlavə olunması təklif edilmişdir. Bu, hökumətə zəruri resurslar mövcud olan kimi tələb olunan investisiyaların yatırılmasına imkan verir.</p>	<p>Monitorinq çox bahadır və monitorinq proqramları elə layihələndirilməlidir ki, onlar xərc baxımından səmərəli olsun və problemləri müəyyənləşdirmək üçün ehtiyac olan sayda monitorinqlər aparılsın. Monitorinqin üç səviyyəsi vardır: Skrininq monitorinqi (ümumi monitorinq), əməliyyat monitorinqi (risk altında olan, yaxud pis statusa və ya yaxşı statusdan aşağı statusa malik su hövzələrinin monitorinqinin aparılması) və araşdırma monitorinqi proqramı. Skrininq monitorinqinin tezliyi 1-2 ildir, yalnız su hövzələrinin yaxşı vəziyyətdə və yaxud yaxşı vəziyyətdən daha yüksək vəziyyətdə qaldıqlarından əmin olmaq üçün. Əməliyyat monitorinqi - əgər onu keçirmək mümkündürsə - ildə 4 dəfə baş verməlidir və ona həmçinin ekoloji, kimyəvi və hidro-morfoloji monitorinq də daxildir.</p> <p>Pestisidlər və digər üzvi maddələrlə əlaqədar problem bu cür təhlilin aparılması üçün potensialla bağlıdır, çünki belə təhlil çox mürəkkəb və bahadır və hazırda laboratoriyaların belə potensialı yoxdur. Buna görə də təkcə DDT-ni deyil, həmçinin də bütün pestisidlərin monitorinqini keçirmək üçün bu məsələlər növbəti 6 il müddətində formalaşdırılmalıdır. Adətən pestisidlər yaz və payızda monitorinq edilir, çünki onlar torpaqdan</p>	Qismən bəli

İstinad ³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHIP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
		<p>yuyulur. Pestisidlər çöküntülərdə ilişib qalır, beləliklə də çöküntülərin monitorinqini aparmaqla pestisidlərdən istifadə tarixçəsini əldə etmək olar. Qrunt sularının monitorinqinə münasibətdə biz gündəlik monitorinq zamanı qrunt sularının keyfiyyəti deyil, onların səviyyəsi (kəmiyyəti) haqqında danışırıq. Davamlı nəticələrlə avtomatlaşdırılmış məlumat qeydiyyatçıları əldə edilməlidir.</p> <p>Bu tədbir gələcəkdə Kür çayı üçün Gürcüstanla birlikdə transsərhəd ÇHIP-nin işlənilib hazırlanması zamanı həyata keçiriləcəkdir. Bəli</p> <p>Ermənistandan gələn çirklənmə ilə əlaqədar – bu məsələlər hazırda aktualdır.</p>	
	<p>Mövcud monitorinq quyularının inventarını hazırlamaq və mümkün olduqda onların yenidən qurulması, mümkün olmadıqda isə yeni quyuların təşkil edilməsi təklif olundu. 7 yerdə su statusu yaxşı olmuşdur, lakin yaddan çıxarmaq olmaz ki, səth suları qrunt sularını qidalandırır və bunlar da risk altında olduğundan qrunt sularının statusuna da risk təşkil edirlər. Yekun olaraq, quyuların sayının artırılması nəzərə alınmalıdır və transsərhəd çayları ilə əlaqədar da bunun haqqında düşünülməlidir.</p>	<p>Qrunt sularının monitorinqi ilə əlaqədar təkmilləşdirmələrə olan ehtiyaclarla dair razılıq mövcuddur. Bəzi risklərin proqnozlaşdırılması üçün qrunt sularının keyfiyyətinə dair etibarlı məlumat ehtiyacı vardır. Qrunt sularının monitorinqi quyularının sayı ölkə səviyyəsində azalmışdır. Su Strategiyasına dair iş davam etdirilir və bunun üçün qrunt sularının monitorinqi quyularının sayı vacibdir.</p> <p>Tədbirlər Proqramına əsasən bu, nazirliyin müvafiq bölməsi tərəfindən yeni yaradılacaq hövzə qurumları ilə əməkdaşlıq şəraitində yeni layihədə həyata keçirilməlidir.</p>	Bəli
<p>7. Tədbirlər Proqramı</p>	<p>İşçi Qrup 1 (İQ 1) təklif etmişdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Qanunverici baza ilə əlaqədar tədbirlər: hər bir çay hövzəsi üzrə koordinasiya şurasının yaradılmasının vacibliyi və prosesdə ictimaiyyətin iştirakının artırılmasına olan ehtiyac göstərilmişdir; 	<p>Əsas və Yardımcı tədbirlərə demək olar ki qeyd olunan fəaliyyətlərin hamısı daxil edilmişdir.</p> <p>Onlardan bəziləri, o cümlədən suyun transsərhəd idarəçiliyi yeni su layihəsinin həyata keçirilməsi zamanı həll edilə bilər.</p>	Yes

İstinad ³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHIP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
	<ul style="list-style-type: none"> - Mövcud, inşa edilmiş və planlaşdırılmış çirkab sularının təmizlənməsi qurğularının texniki və əməliyyat xüsusiyyətlərinin qiymətləndirilməsi zamanı ictimaiyyətin iştirakı vacibdir; - Tədbirlərin texniki və içməli su üzrə bölgüsü və keyfiyyətin idarəçiliyi sistemində əsaslanan müvafiq tarif sisteminin işlənilib hazırlanması - Özəl sektorun (yüksək maliyyə potensialına malik şirkətlərin) çay hövzəsinin idarəçiliyi dövrünə cəlb olunması; - Transsərhəd ərazilərlə əlaqədar daşqınlarla bağlı çayların yuxarı axınında yerləşən ölkələrlə əməkdaşlığın vacibliyi; - Sudan istifadə üçün limitlərin tətbiqinin və normadan artıq istifadəyə görə daxil olan gəlirlərdən çay hövzəsinin idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsində istifadənin vacibliyi; - Biomüxtəlifliyin qotunması məsələlərini diqqətdə saxlayaraq su ehtiyatlarından istifadə üzrə lisenziya sisteminin potensial tətbiqi; - Su sızmaları və su keyfiyyəti üzərində ictimai nəzarətin yüksək əhəmiyyəti; - Ekosistemin ödəniş xidmətləri mexanizmlərinin tətbiqi; - Gənclərin və məktəbli uşaqların və ümumiyyətlə bütün ictimaiyyətin ekoloji monitorinq prosesində iştirakı; 		

İstinad ³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHIP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
	<ul style="list-style-type: none"> - Hövzənin ehtiyatlarından istifadə edən benefisiarlardan daxil olan maliyyə dəstəyi; - Yağış suları ilə becərmə (dəmyə əkinçiliyi); - Kənd təsərrüfatı səmərələrinin maliyyə töhfəsi. 		
	<p>İşçi Qrup 2 (İQ 2) təklif etmişdir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hövzə planlarının ciddi şəkildə tətbiqi və ölkə ərazisinin hövzə regionlarına bölünməsi və hər bir hövzə rayonu üçün inzibati vahidlərin yaradılması; - Su təchizatı və çirkab suları haqqında qanun layihəsini yaradılmış işçi qrupa nəzərdən keçirilmək üçün təqdim etmək; - Zərurət yarandıqda tədbirlər planlarını nəzərdən keçirmək və onlara düzəliş etmək; - Daşqın riskinin erkən xəbərdarlıq sisteminin təkmilləşdirilməsi; - Daşqın riski sahələrinin və GIS xəritələşdirmənin müəyyənləşdirilməsi; - Subasar ərazilərdə torpaqdan istifadəyə dair mövcud qaydaların təkmilləşdirilməsi; - Formalaşan su fondunun maliyyə mənbələrindən mühafizə tədbirləri üçün istifadə etmək; 	<p>Burda da həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, Əsas və Yardımçı tədbirlərə demək olar ki qeyd olunan fəaliyyətlərin hamısı daxil edilmişdir. Onlardan bəziləri, o cümlədən daşqınların idarəçiliyi, iqlim dəyişikliklərinin su ehtiyatlarına təsiri mühafizə olunan ərazilər üzrə tədbirlər proqramına daxil edilib.</p>	Bəli

İstinad ³	Rəy/Şərh	Cavab/Tədir	Şərh/Rəy ÇHIP-na daxil edilmiş və nəzərə alınmışdır [BƏLİ/ XEYR]
	<ul style="list-style-type: none"> - Mövcud qrunt sularının monitorinqi məntəqələrinə nəzarət və hər hansı uyğun gəlməyən məntəqənin təmir edilməsi; - Səth suyunun risk altında olduğu ərazilərdə yeni qrunt sularının monitorinqi stansiyalarının yaradılması; - İçməli su mənbələrinin qorunması üçün Avropa İttifaqının müvafiq direktivlərinə uyğun şəkildə mühafizə olunan ərazilərin tədqiqinin/qiymətləndirməsinin təşkili; - Tədbirlərin siyahısında adları qeyd olunan müvafiq qurumların iqtisadi və maliyyə tədbirləri ilə əlaqədar çıxarılması; - Maarifləndirmə və təhsillə əlaqədar terminologiyayı potensialın formalaşdırılması ilə əlaqədar terminologiya ilə əvəzləmək. <p>İqlim dəyişikliklərinin su ehtiyatlarına təsirinin qiymətləndirilməsinə dair tədbir də əlavə olunmalıdır. Azərbaycanda UNFCCC-yə (BMT-nin İqlim Dəyişiklikləri üzrə Çərçivə Konvensiyası) 3-cü Milli Kommunikasiya hesabatı yekunlaşdırılmaq üzrədir və o, iqlim dəyişikliklərinin suya təsirini də əhatə edəcəkdir.</p>		

Çay Hövzəsinin İdarəçiliyi Planının Rəsmi Təsdiq olunması üçün Növbəti Addımlar

Azərbaycan Respublikasının Su Məcəlləsi hövzə yanaşmasını su ehtyatlarını idarə etmək üçün alətlərdən biri kimi nəzərdən keçirdiyinə görə, hazırlanmış ÇHİP-ni Azərbaycanın su qanunvericliyinə uyğun hesab etmək olar.

Mexanizmin çatışmaması Azərbaycanın müvafiq çay hövzələrində SÇD-nə uyğun ÇHİP-nin tətbiqi üsullarını çətinləşdirir. Buna görə də EPIRB layihəsi tərəfindən Azərbaycanda Aİ SÇD-nin tətbiqinin mərhələlərinə dair müvafiq hüquqi sənəd hazırlanmışdır və hazırda hökumət tərəfindən təsdiq üçün nəzərdən keçirilir. Sənədin qəbul olunmasından sonar güman edilir ki, Orta Kür hövzə rayonunda ÇHİP-nin həyata keçirilməsi hüquqi və institusional baxımdan asan olacaqdır.

Hazırda bu sahədə aşağıdakı addımlar nəzərdə tutulmuşdur:

- ⦿ Yekun variantın ETSN-ə təqdim edilməsi. may 2015(İCRA EDİLİB)
- ⦿ ÇHİP-na ETSN tərəfindən baxılması. May-iyun 2015(İCRA EDİLİB)
- ⦿ ÇHİP-nin müvafiq təşkilatlar arasında yayılması (ETSN və yaxud ETSN-in xahişi ilə Nazirlər Kabineti vasitəsilə). iyun-iyul 2015
- ⦿ ÇHİP-nin hökumət tərəfindən təsdiqlənməsi (avqust-sentyabr 2016)